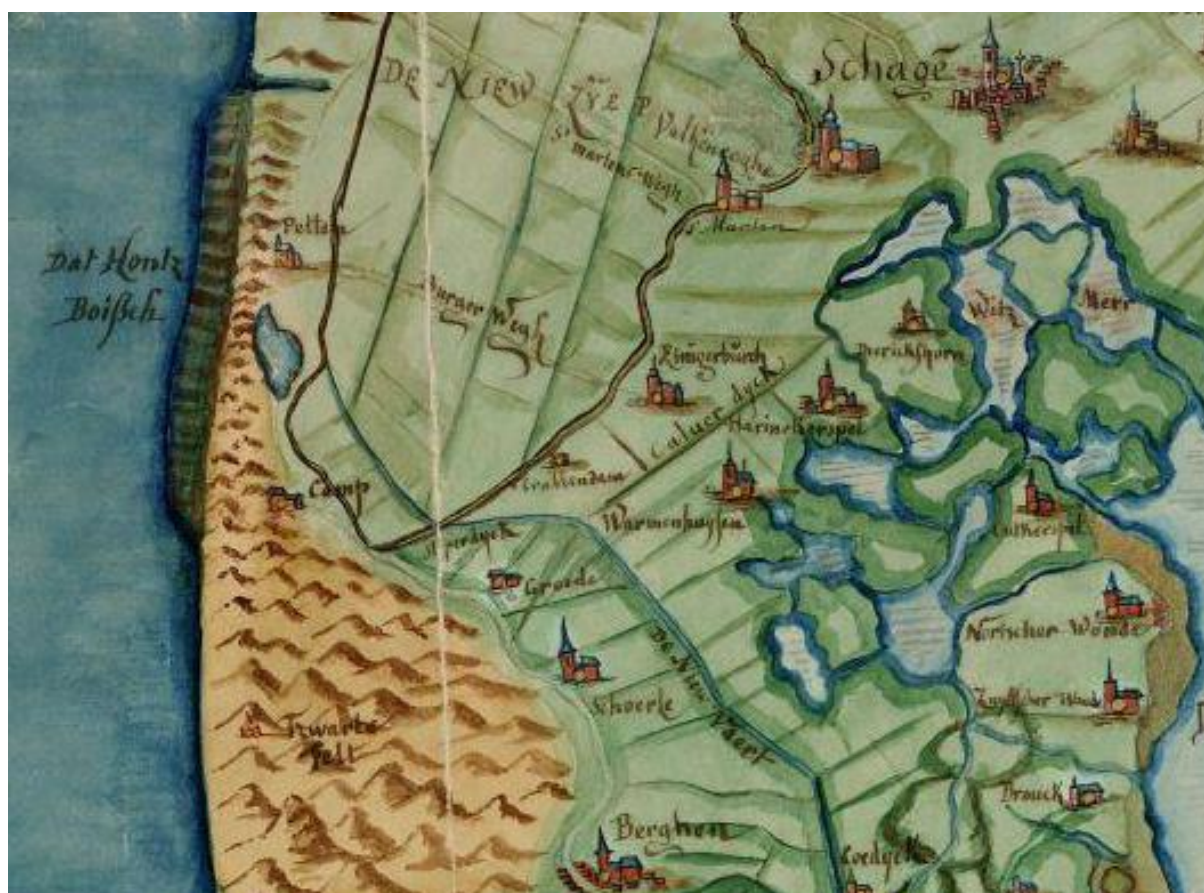

Sint Maartensbrug, Grote Sloot

Bureauonderzoek naar de archeologische waarde
van het perceel Grote Sloot 154 te Sint Maartensbrug

Opdrachtgever: VOF BA en JG Schuijt

Bevoegd gezag: Gemeente Schagen (Mw.L.Rinkel)

Uitvoerder: Archeocultura (F.Diederik)

Archeocultura rapport nummer 112

Schagen, mei 2014

Afb schutblad: detail van de kaart van Christiaan Sgrooten, met de schematisch aangegeven polder Zijpe.

1.0	Samenvatting en conclusies	pag. 4
1.1	Doel en vraagstelling	pag. 5
1.2	Werkwijze	pag. 5
1.3	Beleidskaders	pag. 6
	1.3.1 Rijksbeleid	
	1.3.2 Gemeentelijk beleid	
2.0	Huidige en toekomstige situatie	pag. 7
3.0	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel	pag. 10
3.1	Geologie van de Geestmerambacht en de Zijpe	pag. 10-15
3.2	Historische ontwikkeling van de Zijpe	
	3.2.1 Prehistorie en Romeinse Tijd	pag. 16
	3.2.3 Vroege Middeleeuwen	pag. 18
	3.2.3 Late Middeleeuwen	pag. 19
	3.2.4 Nieuwe Tijd	pag. 20-23
4.0	Bekende archeologische waarden	pag. 24-26
4.1	Archeologisch verwachtingsmodel	pag. 27
5.0	Conclusie en aanbeveling	pag. 28
6.0	Gebruikte literatuur	pag. 29
6.1	Digitale (beeld)archieven	pag. 29

1.0 Samenvatting en conclusies

Archeocultura heeft in opdracht van VOF BA en JG Schuijt een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Grote Sloot 154 te Sint Maartensbrug.

De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door het voornemen van de firma een onderkelderde stal op te richten.

Het plangebied ligt aan de oostzijde van de Grote Sloot, iets ten zuiden van de woonkern Sint Maartensbrug. Het ligt binnen een contour waarbinnen een archeologievergunning nodig is bij grondverstoringen dieper dan 35 cm en over een oppervlakte die groter is dan 50 meter². De oppervlaktenorm wordt ruimschoots overschreden, maar ook doordat de onderkeldering de diepere ondergrond zullen raken, kan worden verwacht dat eventuele archeologische resten zullen worden vernietigd.

Voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden voor de stal, dient een zogenaamde 'archeologievergunning' te worden verleend in het kader van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz).

De eerste stap is het laten opstellen van een 'bureauonderzoek'.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd door Archeocultura uit Schagen.

De conclusie is dat het mogelijk is dat er archeologisch interessante grondlagen aanwezig zijn, en dat de mate van verstoring door de voorgenomen bouwwerkzaamheden op archeologische resten totaal zal zijn.

Op basis van de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek wordt geadviseerd om een proefsleuf van twee meter breed aan te leggen over de volle lengte van de te bouwen stal. Hierbij dient aandacht geschonken te worden aan de opbouw van de grondlagen, de aanwezigheid van overblijfselen uit de Nieuwe Tijd, eventueel gebruik en/of bewoning van de top van het veen en op mogelijke bewoning op de top van de Westfriese afzettingen.

1.1 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek:

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de bouwlocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- . Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- . Zijn er behoudens waardige archeologische zaken in het onderzoeksgebied aanwezig?
- . Is aanvullend onderzoek door middel van karterende of waarderende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van karterende boringen of door middel van proefsleuven nodig zal zijn of niet.

1.2 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.2) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
- 2 beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
- 3 beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
- 4 het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd.

De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- . Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland. Onderdelen hiervan vormen de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- . geomorfologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- . archeologische bronnenkaart en beleidsadvieskaart van de gemeente Schagen;
- . archeologische rapporten en publicaties;
- . aanvullende informatie van lokale archeologen en of historici.

1.3 Beleidskaders

1.3.1 Rijksbeleid

De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen.

Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren, dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten beschadigd kunnen worden.

Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen. Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrapt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

1.3.2 Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. Gemeente Schagen beschikt derhalve over eigen archeologiebeleid en treedt op als bevoegd gezag. Verder zijn de landelijke en provinciale richtlijnen leidend voor het opstellen en toetsen van het onderhavig onderzoek.

. Is aanvullend onderzoek door middel van karterende of waarderende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

. Is aanvullend onderzoek door middel van karterende of waarderende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

2.0 Huidige en toekomstige situatie

Het huidige bouwblok wordt nu gedomineerd door een grote stolpboerderij met dubbel(of driedubbel?) vierkant. Een stuk van de weg af, achter op het perceel, staat nu een stal.

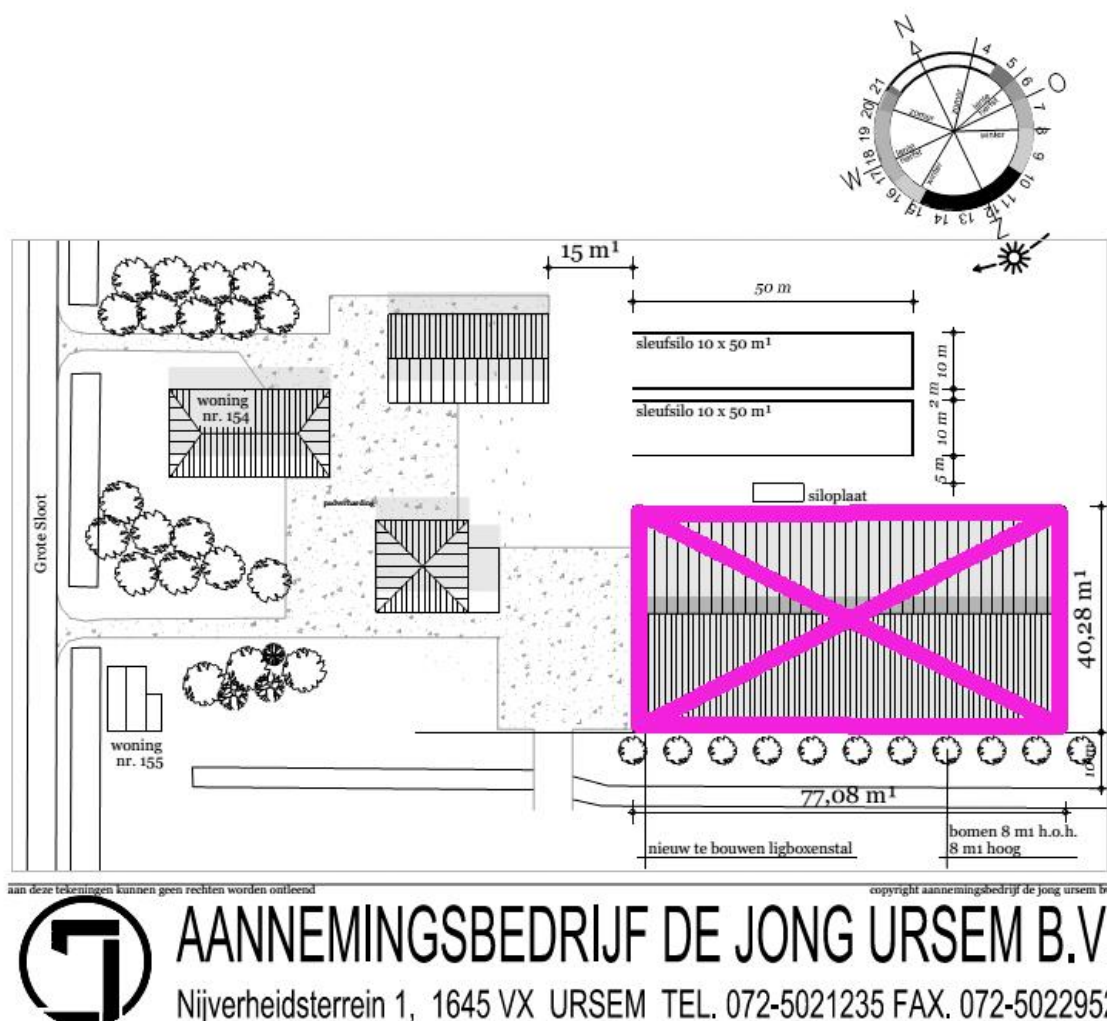
Afb 1. Google Earth foto van de huidige situatie.

Afb. 2. Aanzicht vanuit het noordwesten. Aan de horizon loopt de Westfriese Dijk.

Afb. 3 Aanzicht vanuit het zuidwesten.

Afb. 4. Toekomstige situatie met maatvoering. In paars is de stal aangegeven.

Zoals uit afbeelding 4 blijkt, zal een groot deel van het achter de huidige opstallen gelegen bouw/weiland in beslag worden genomen door de toekomstige stal en de twee voeder silo's. Vooral ter plekke van de stal die zal worden uitgegraven tot ongeveer drie meter onder maaiveld, zal alle potentieel aanwezige bodemarchief verloren gaan.

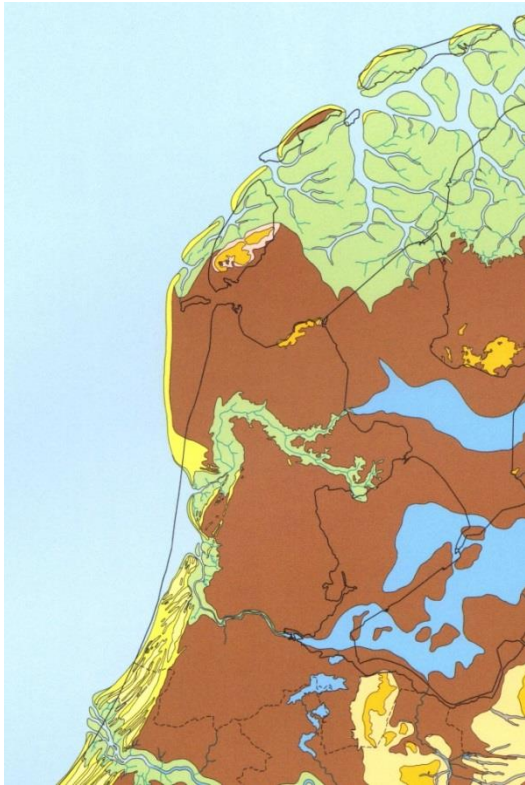
3.0 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

3.1 Geologie Geestmerambacht / Zijpe

Tijdens de verschillende ijstijden in het pleistoceen lag de zeespiegel ruim 80 meter lager dan tegenwoordig. Het zeewater was toen namelijk opgeslagen in grote ijskappen in Canada en Noord-Scandinavië. Het Noordzee bekken lag grotendeels droog en er was sprake van een toendra-achtige vlakte, waarvan ook het onderzoeksgebied onderdeel uitmaakte.

Door de relatief snelle temperatuurstijging aan het einde van het pleistoceen (circa 11.000 tot 9.000 voor Chr.) smolten de ijskappen en steeg het niveau van de zeespiegel sterk. De afnemende druk van de smeltende ijskappen leidde tot een stijging van de bodem in Scandinavië. Om het zogenaamde isostatische evenwicht in de aardkorst te compenseren, daalde hierdoor de bodem in Nederland. In het Nederlandse kustgebied vond dan ook een relatief grote zeespiegelstijging plaats. Vooral in het Atlanticum (7.000 tot 3.900 voor Chr.) werd door een blijvende stijging van de zeespiegel een dik pakket afzettingen gevormd. Voor de kust van Noord-Holland lag echter, door de relatief hoge ligging van het pleistocene zand, een gesloten duinenboog die ter hoogte van Bergen begon en doorliep tot en met Vlieland. Hierdoor heeft het onderzoeksgebied vooral te maken gehad met het getijdengebied dat zich ten zuiden van Alkmaar vormde. Dit getijdenbekken verplaatste zich door de stijging van de zeespiegel steeds verder landinwaarts. Langs de randen hiervan bevond zich een moerassige zone waarin zich laagveen vormde (basisveen). Pas vanaf ongeveer 3900 voor Chr. steeg de zeespiegel minder snel en werd de getijdengeul die van onder Bergen tot voorbij Schagen liep, langzaam opgevuld met zand en klei. In de lagune achter de kustlijn was opnieuw sprake van veengroei (Hollandveen) in de voormalige getijdenbekkens. Omdat de kustlijn

nog niet geheel gesloten was (de zeegaten van Bergen en van Alkmaar waren deels nog open) en de zeespiegel nog wel steeg, heeft de zee de laagveenmoerassen van tijd tot tijd opgeruimd. Hierdoor kon het achterliggende gebied blijven ontwateren, daalde het oppervlak en werd het laagveen door de zee overstroomd.

Afb 5 Landschappelijke situatie in het midden van de Bronstijd.

Tijdens deze overstromingen werden klei en slib afgezet. Deze afzettingen zorgden voor ophoging van het gebied waardoor de zee weer minder invloed kreeg en zich een nieuw veengebied kon ontwikkelen. Door deze afwisseling ontstond een gelaagd pakket van veen en klei- en zandafzettingen doorsneden door getijdengeulen. Van deze geulen zijn twee hoofdtakken in Noord-Holland te onderscheiden. Het plangebied ligt middenin de toenmalige wad/kweldergronden.

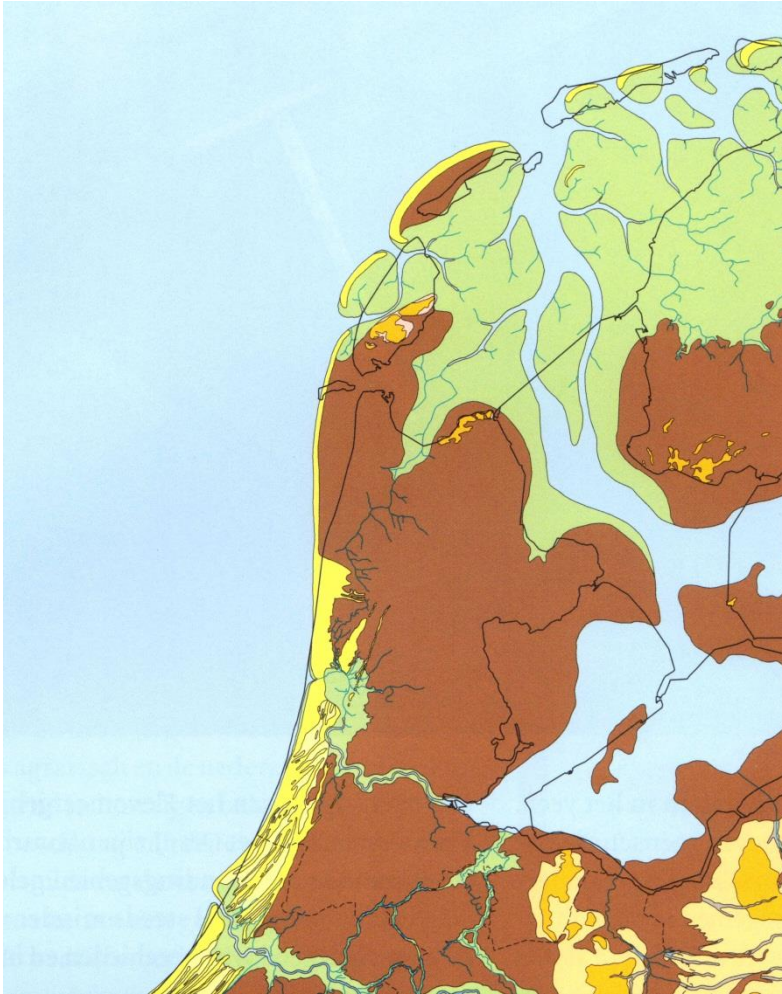
In ongeveer 1.800 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen zich en had de zee minder invloed op het achterliggende gebied van geulen, kwelders en

laagveen. Hierdoor werd bewoning mogelijk op de hoger gelegen kreekruggen. Er vonden voorlopig geen grote inbraken meer plaats en de veenmoerassen veranderden in hoogveenkussens. In de Geestmerambacht en bij Schagen zijn inmiddels drie woonplaatsen vastgesteld uit de overgang van Vroege naar Late Bronstijd.¹ Rond 1600 v. Chr. is er echter een korte periode geweest van verhevigde zee-inloed, waardoor vrijwel het gehele westelijk deel van de voormalige lagune opnieuw werd afgedekt door een laag zavelige klei. Oostelijk van de Langereis heeft de bewoning zich echter kunnen handhaven.

Na 1600 was bewoning in het gebied achter het voormalige zeegat van Bergen door verhoging van de grondwaterstand en toenemende vernatting voorlopig niet meer mogelijk. Pas toen een groot deel van het gebied was bedekt door veen met een gemiddelde dikte van ruim een meter en de afwatering door een stelsel van veenriviertjes werd verzorgd, kon de mens terugkeren naar het gebied. Dit heeft plaatsgevonden rond 500 v. Chr. Vanaf die tijd is het voormalige kweldergebied waarin de latere rivier de Rekere de hoofdslagader van de Geestmerambacht vormde, het belangrijkste afwateringsgebied, terwijl de gebieden verder oostelijk onbegaanbare veenmoerassen waren. Het plangebied ligt in de kweldergronden die binnen enkele honderden meters (oostwaarts) overgingen in veen/heidegebied. In de tweede en derde eeuw werd er op zeer veel plaatsen gewoond en waren er handelscontacten met de Romeinen die ten zuiden van de Rijn woonden.

In de derde eeuw neemt op veel plaatsen de wateroverlast toe en worden de laagst gelegen woonplaatsen overstroomd, waardoor een dun laagje zeer vette klei wordt afgezet. Op andere plaatsen weet zich bewoning te handhaven tot ver in de vierde eeuw. Inmiddels is er op de natte laagste punten weer sprake van veengroei, waardoor de venen hoger worden.

¹ De vindplaats in de Geestmerambacht aan de Wagenweg (Peter Vos, in voorbereiding)

Afb. 6 Landschapsreconstructie Romeinse Tijd met daarin de belangrijkste afwatering naar het noordoosten getekend.

Vanaf de zevende eeuw wordt het veengebied vanuit de kust ontgonnen en ontwaterd. Vrijwel overal in het gebied wordt gewoond. Vanaf 1000 n. Chr. begint de kust echter te verstuiven en ontstaan er duinen die grote delen van het kwelder- en veengebied afdekken. Ook de afwatering komt hierdoor in de knel. Een stijgende zeespiegel en een, door agrarische bewerking dalend landschap, zorgen voor overstromingen in het estuarium van de Rekere/Zijpe. De oudste overstromingen zorgden voor de afzetting van een zeer zware klei (pikklei) op het oude landschap. In deze periode zijn de eerste kaden en (lage) dijkjes aangelegd langs het bestaande, deel nog natuurlijke, afwateringssysteem. In de twaalfde en dertiende eeuw was er echter sprake

van hevige overstromingen waardoor grote delen van het landschap werden afgedekt door een dikke laag zavelige klei.

In de Zijpe, bij Schagen en in de Geestmerambacht waren met name de noordwestelijke delen het sterkst onderhevig aan overstromingen en werden veel oude woonplaatsen opgegeven. Waar dat niet het geval was, zoals in Warmenhuizen en Schagen, werden woonplaatsen opgehoogd tot terpen en werden landerijen beschermd door ze te omgeven door (lage) kades. Kort na 1300, als de Westfriese Dijk definitief is gesloten, komt er een eind aan de afzetting van zeeklei, behalve in de Zijpe, die als buitendijks land blijft liggen. Het is opnieuw een kweldergebied geworden.

Afb 7. De geologische toestand rond 1500 n. Chr.

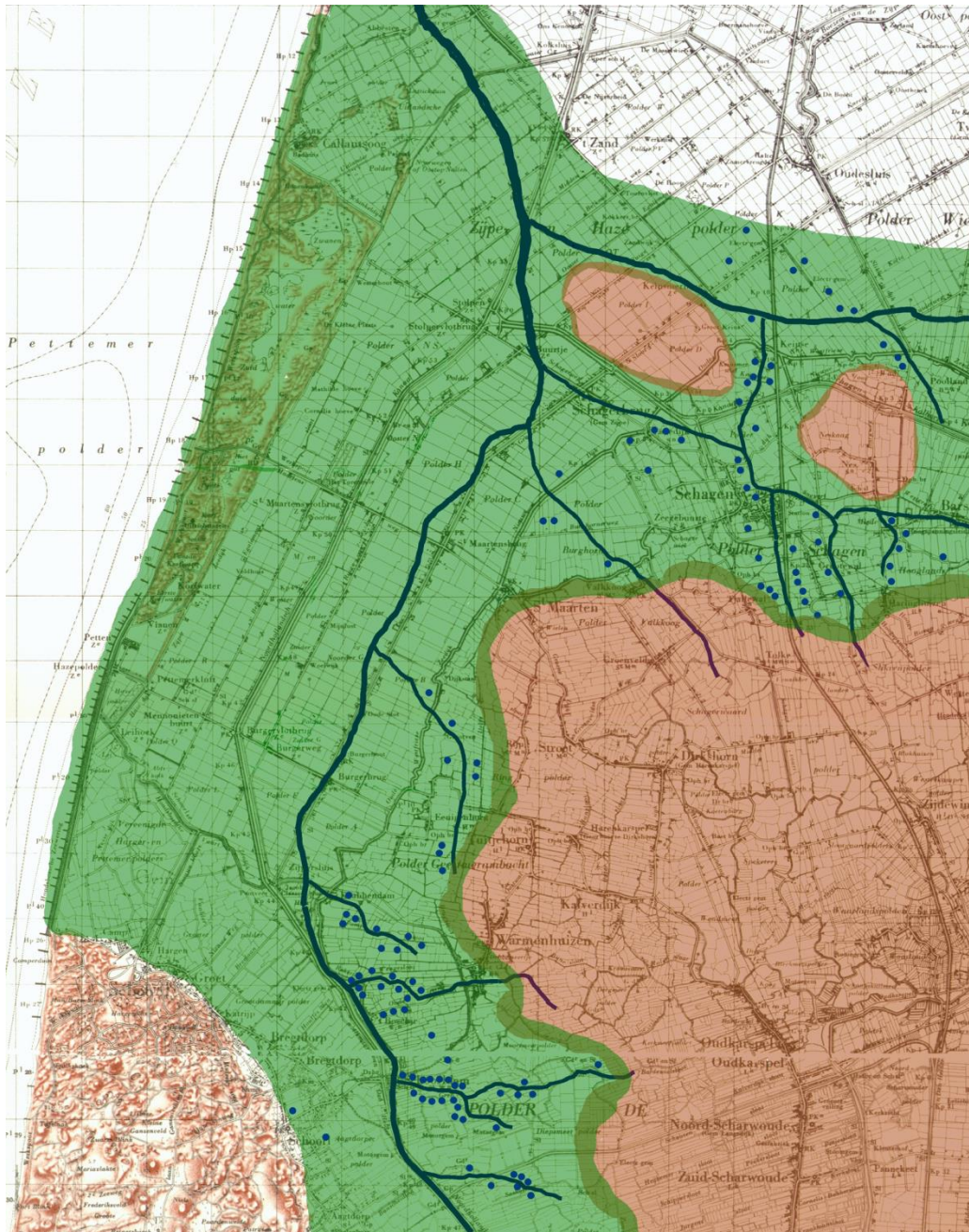
3.2 Historische ontwikkeling van de Zijpe

3.2.1 Prehistorie en Romeinse Tijd

Het gebied dat beheerst werd door de invloed van het Gat van Bergen, kwam na 1200 BC in een rustige situatie; zee invloed was zeer gering en in de diepste gedeelten, die vol water stonden of erg vochtig waren, ontstonden rietmoerassen, die na verloop van tijd begroeid raakten met rietbos en vervolgens met veenmos. Op de flanken van de droge kwelders kon worden gewoond, hetgeen is aangetoond door verspreid voorkomend materiaal uit de Late Bronstijd.² Waarschijnlijk is toen al een voorloper van de Rekere van belang geweest voor de afwatering van het gebied, toen nog naar het zuiden toe. Mogelijk hebben de laagste delen van de Zijpe altijd onder invloed van de zee gestaan. De bewoningsmogelijkheden dicht in de buurt van de voormalige kwelder waren goed, maar toen het zeewaterniveau weer steeg, stagneerde de natuurlijke afwatering en verdween de bewoning. Door de nattere omstandigheden kon het veengebied zich verder uitbreiden en ontstonden er zelfs hoge veenkussens die volgezogen zaten met water. Pas in de eerste eeuwen voor de jaartelling functioneerde de afwatering beter en liep nu naar het noorden toe in de richting van Schagen en verderop tot boven Callantsoog waar zich de monding (de Sipe) bevond. Op de kust tussen Bergen en Hargen waren altijd mensen blijven wonen en die konden zich rond 100 v. Chr. vestigen aan de oostzijde van het Rekerwad, daar waar het hoogveen door kleine beken werd ontwaterd. De bewoning weet zich in de omgeving van het Rekerwad gedurende vele eeuwen te handhaven, maar verdwijnt waarschijnlijk even voor 300 n. Chr. wegens hernieuwde wateroverlast.

² Collectie Schermer waarneming 92: 111.790/524.575

In de Geestmerambacht zijn tientallen nederzettingsterreinen uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd bekend.³

Afb 9. Reconstructiekaart van de bewoning uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd; duidelijk is te zien dat er in de nabijheid van water werd gewoond, omdat daar de afwatering van het veen het beste was. Het gehele oosten van de Geestmerambacht bestond uit ontoegankelijke hoogveen moerassen. Diederik 2002.⁴

³ Van der Beek en Sier 1995

⁴ Alle nederzettingenplaatsen in de Geestmerambacht zijn geënt op de bevindingen van Schermer – zie literatuur.

3.2.2 Vroege Middeleeuwen

Hoewel continuïteit van bewoning niet valt uit te sluiten, zijn daar echter nog geen concrete bewijzen voor te vinden, zodat mag worden aangenomen dat het gehele (veen)gebied achter de kust enige tijd onbewoonbaar is geweest.⁵

De bewoners van de kust gingen het blijkbaar goed, want al in de zevende eeuw was de streek tussen Bergen en Hargen dusdanig dicht bevolkt, dat men zich wederom aan de oostoever van de Rekere vestigde.

Afb 10 Enkele complete potten uit de Midden Romeinse Tijd, gevonden in het buizentracee van 1994. Ontleend aan : Van der Beek en Sier 1995.

⁵ Diederik 2002 p 37

Er werd aanvankelijk niet in dorpsvorm gewoond, maar iedere eigenaar of pachter, woonde op het land dat hij bewerkte. De verbindingswegen waren de brede sloten tussen de percelen. Deze percelen waren oorspronkelijk 20 hectare groot en besloegen dan een oppervlakte van één hoeve. De percelen die bij de kerk hoorden, zijn waarschijnlijk groter geweest, omdat ten minste 10% van alle nieuw ontgonnen land aan de kerk kwam. Voor het plangebied is aangetoond dat er in een brede strook langs de Westdfriese Dijk een regulier verkavelingspatroon aanwezig was en vele sporen van bewoning. Hoe ver naar het westen toe het ontgonnen veen zich uitstreckte, is nog onbekend.

3.2.3 Late Middeleeuwen

Omdat het niet duidelijk is welk deel van de oostelijke Zijpe in de Vroege Middeleeuwen behoorde tot het ontgonnen en bewerkbare land, weten we slechts waar de overstroming van dat land tot staan werd gebracht; en dat was waar nu de Westfrieze Dijk loopt. De overstromingen die zijn begonnen in de vroege twaalfde eeuw, hebben hun hoogtepunt in 1248 en 1287 als tussen Warmenhuizen en Sint Maarten bijna alle land onderloopt. De dijk wordt waarschijnlijk wel redelijk snel gesloten, maar er is zoveel schade dat kort na 1300 het gehele gebied 'Nieuwland' wordt genoemd. Het buitendijkse land 'De Syp', blijft onbedijkt. Vanuit het westen wordt veel zand van de kust landinwaarts geblazen, waardoor een groot deel van de kwelder gedurende langere tijd droog komt te liggen. Toch zal het nog tot 1550 duren, voordat men een begin maakt met de bedijking. In 1552 is die een feit geworden en wordt de 'Nieuw Syp' ingericht en bewoond. Het noodlot slaat echter twee jaar later toe als in het noorden de dijken worden weggespoeld. Enkele jaren later, in 1561 is de tweede bedijking een feit. Echter in 1570 slaan de dijken wederom door en valt het land wederom ten prooi aan de grillen van de zee. In

1572 is de schade hersteld, maar in het volgende jaar loopt de boel weer onder. Door de oorlog met de Spanjaarden en de onzekerheid die dat met zich meebrengt, laat een volgende poging 25 jaar op zich wachten, maar in 1597 is de polder weer droog en ingericht. Vanaf die tijd is er permanente bewoning in het gebied.

3.2.4 Nieuwe Tijd

Afb. 10. Militair topografische kaart van rond 1840 met daarop het plangebied; duidelijk is dat de huidige boerderij een oudere voorganger heeft gehad.

De huidige boerderij 'Twistvliet' kent enkele voorgangers; dit blijkt al wel uit de kaart van afb. 10 ,maar ook uit de prachtige foto die rond 1900 werd gemaakt.

Afb. 11. 'Twistvliet' rond 1900. Duidelijk is te zien dat de gebouwen uit de zeventiende of achttiende eeuw dateren. Bron: beeldbank Zijper Museum.

Informatie van het Zijper Museum leverde een indrukwekkende lijst van bewoners van 'Twistvliet' op:

"Voor 1610: Eigenaar Andries Dufresné, Commijs van de Ed. Mog. Heeren Staten van de Vereenichde Nederlanden in Den Hage.

1610: Eigenaar Arnoult de Vallée, koopman, o.a. heemraad en dijkgraaf van de Zijpe. Hij heeft er tussen 1515 en 1622 waarschijnlijk een buitenverblijf gebouwd, voor die tijd was het mogelijk nog niet bebouwd. Als "bruicker wordt in 1638 genoemd Lauris Jansz.

1641: Eigenaar Geertruijd de Vallée, dochter van Arnoult, die huwde met Cornelis van der Graeff.

1647: Cornelis van der Graeff verkoopt als lasthebbende van zijn hujsvrouw aan Hartman Jacobsz. Wormskerk, lakenkoper, hij was een zwager van Arnoult Vallée, de vrouwen waren zusters.

1689: Eigenaren zijn de erfgenamen van voornoemde Hartman Wormskerk met name Barthold Wormskerk, die huwt met Debora Blaeu, dit huwelijk blijft kinderloos.

Na de dood van Barthold zijn de erfgenamen Geertruijd de Vallée, Maria de Vallée en Johan de Vallée. De dochter van Maria, die gehuwd was met Cornelis van Hoogeveen, Catharina van Hoogeveen huwde met Dr. Robbertus Padbrugge.

Voor 1724: Eigenaar Robbertus Padbrugge, Docter medicijne, coopman in dienst van de V.O.C.

1724-1751 Erfgename van Robbertus is Mr. Johan van Vliet, zoon van Robbertus' dochter Johanna, die gehuwd was met Jeremias van Vliet, Johan was hoofd ingeland van de Zijpen, regent van het Aalmoezeniersweeshuijs te Amsterdam, regent van het weeshuijs te Zijpe en generale opzichter van de stadswaterkering in de Amstelstad.

1751: De erfgenamen van Mr. Johan van Vliet verkopen een heerehuijs, huismanswoning met zijn verder getimmerte en boomgaard, genaamt Twist Vliet aan de Zijpenaar Pieter Jansz. Slicker.

Ca 1779: Eigenaar is dan Dirk Pietersz. Slot.

1810: Jan de Haas, gehuwd met Geertje Dirksz. Slot, dochter van voorgaande, verkoopt boerderij aan de oud-commandeur ter Walvisvaart en graanhandelaar Jochem Gerritsz. Blaauboer.

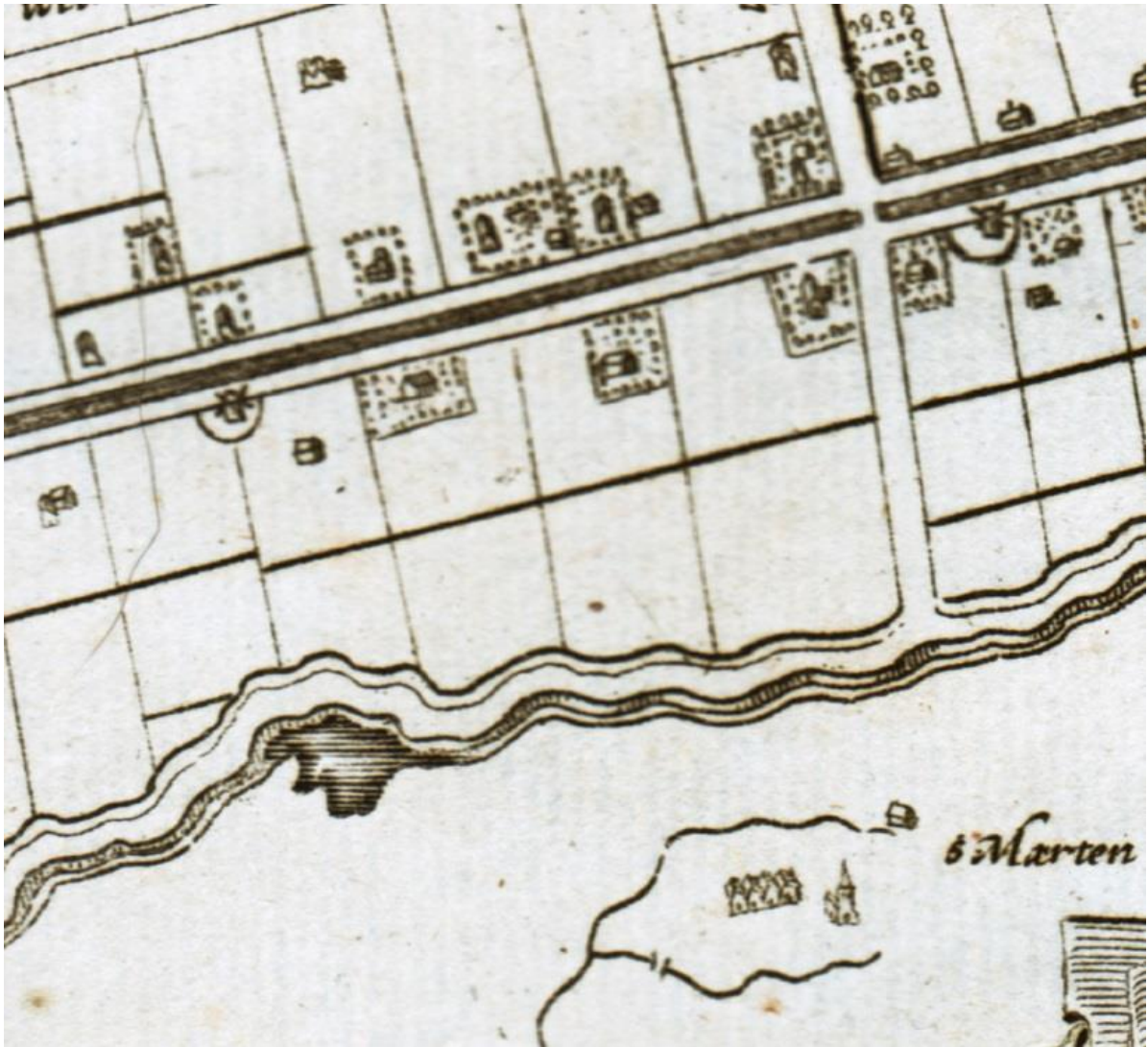
1824: Klaas Schuijt was een schoonzoon van Jochem Blaauboer, zijn vrouw was Maartje Blaauboer en erft de boerderij.

Later wonen er Fam. G.Schuijt, fam. G. Blaauboer, fam. K. Blaauboer."

Dat de eerste eigenaar connecties had met het toenmalige landsbestuur is op zich niet bijzonder, omdat veel grond in de nieuwe polder was verworven als belegging. Op de boerderij zelf werd een pachter neergezet en de eigenaar deelde in de opbrengsten van het boerenbedrijf.

Op de oudste kaart van de polder uit 1553, staat op de plek van Twistvliet geen boerderij ingetekend.⁶ Dit geldt ook voor de kaarten van de tussenliggende bedijkingen. Zelfs op de kaart van Deutecomius uit 1600 staat er geen opstal op het huidige perceel. We mogen er dus van uitgaan dat tussen 1600 en 1610 de eerste bebouwing op het perceel plaats heeft gevonden.

⁶ Beeldbank Zijper Museum

Afb. 12. Uitsnede uit een kaart van rond 1650, waarop Twistvliet staat aangegeven.

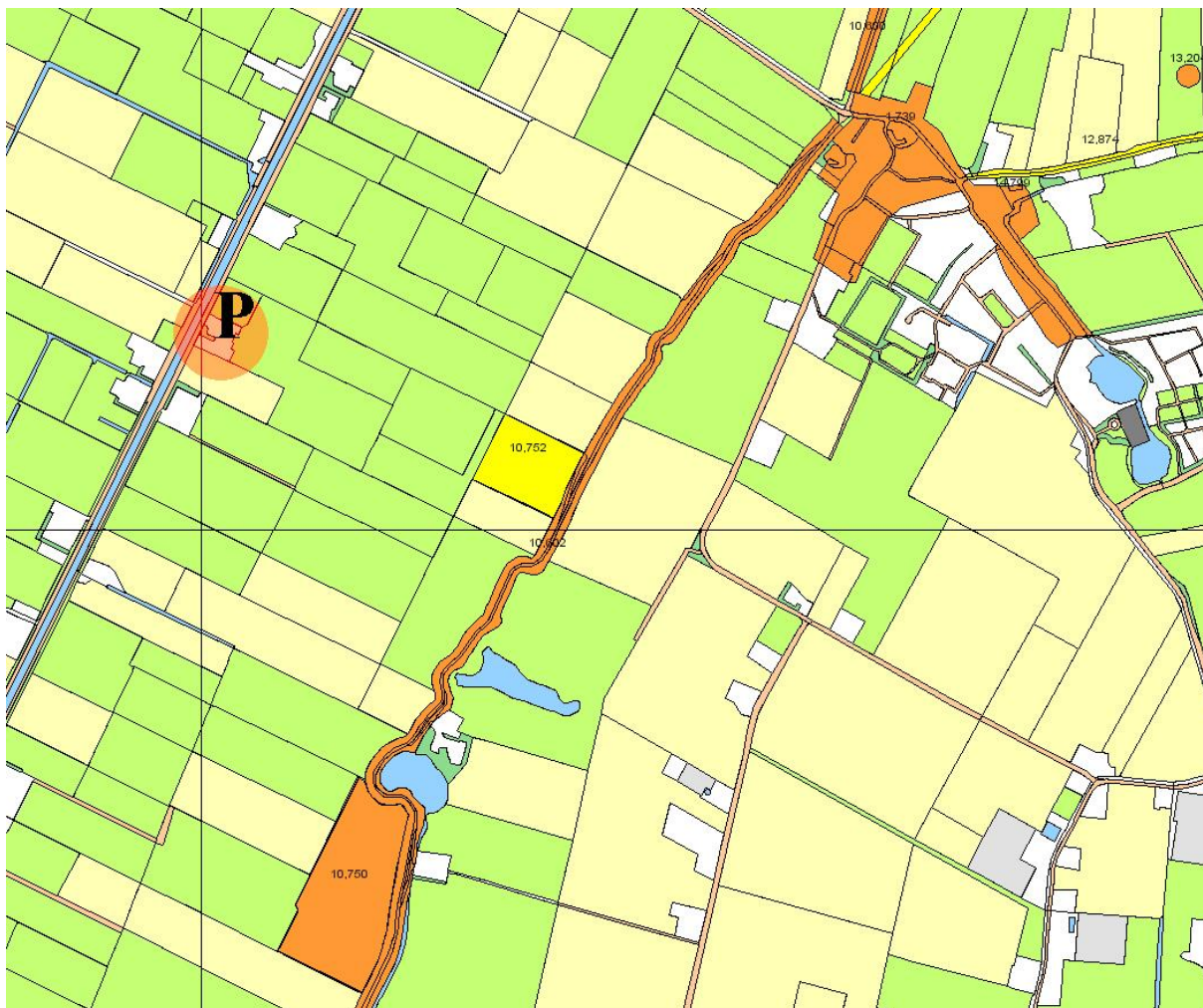
4.0 Bekende archeologische waarden

Dank zij het feit dat in 1994 een transportleiding werd aangelegd parallel aan de Westfriese Dijk én het feit dat deze operatie door archeologen werd begeleid⁷, zijn er uit de directe omgeving vele vindplaatsen bekend. In de database van de Rijksdienst staan in de directe omgeving slechts twee terreinen die indertijd zijn uitgekozen om te worden opgenomen in de nationale database, maar in het verslag over het onderzoek van 1994⁸, staan vele kleine vindplaatsen. Deze vindplaatsen zijn deels uit de Romeinse Tijd, maar ook uit de Vroege Middeleeuwen. Zij bevinden zich alle op de flank van de grote Westfriese geulrug, die dan deels door een laag veen is overdekt. Naar het westen toe bevindt zich de oude kwelder die waarschijnlijk al vanaf de Bronstijd zo vochtig is, dat er dikke veenpakketten in zijn ontstaan. In hoeverre dit veengebied geschikt voor bewoning is geweest, is door het ontbreken van vondsten, op dit moment niet duidelijk.

Het plangebied is daarentegen vanaf het begin van de zeventiende eeuw bebouwd en bewoond geweest en de sporen van die bewoning zullen ongetwijfeld nog in de bodem van het perceel bewaard liggen. Hoe die oude bebouwing er in detail uit heeft gezien, is mogelijk door archiefonderzoek wel te herleiden, maar valt buiten het bereik van dit onderzoek. Verwacht kan worden dat sporen van sloten, greppels, boomgaarden en opstallen gevonden kunnen worden, al dan niet gevuld met archeologica.

⁷ Zowel vanuit de ROB als van de Archeologische Werkgroep Kop van Noord-Holland, werden in een vroeg stadium verkenningen uitgevoerd die hebben geleid tot enkele kleine opgravingen. Zie Van de Beek en Sier 1995

⁸ Van der Beek en Sier 1995

Afb. 11. Uitsnede uit Archis, waarop de in de database van de RCE ingevoerde AMK-terreinen en waarnemingen staan afgebeeld. 'P' is het plangebied.

Afb.

4.1 Archeologisch verwachtingsmodel

Recent onderzoek bij Schagerbrug heeft aangetoond dat de Westfrieze afzettingen (grote geulrug) veel verder westelijk voorkomen dan de loop van de Westfrieze Dijk deed vermoeden. Tot ruim vijfhonderd meter uit de dijk waren zandige en zavelige afzettingen aanwezig die qua diepteligging heel wel al in de Steentijd bewoond geweest zouden kunnen zijn. Van deze bewoning werd daar niets aangetroffen, maar wel uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd.⁹ Ook bij Burgerbrug werd prehistorische bewoning vastgesteld op een vergelijkbaar afzettingspakket.¹⁰ Het onderzoek van Van der Beek en Sier in 1994 bracht naast enkele woonplaatsen uit de Romeinse periode ook uitgebreide Vroegmiddeleeuwse bewoning aan het licht. Zoals eerder al werd gesteld, is het niet duidelijk hoever het pakket van de Westfrieze afzettingen vanuit de dijk naar het westen loopt. De verwachting is, dat de hierboven genoemde lagen en afzettingen waarschijnlijk ook in Sint Maartensbrug aanwezig zullen zijn en dat ook daar de mogelijkheid bestaat op prehistorische en Middeleeuwse bewoningssporen.

⁹ Diederik 2012

¹⁰ Diederik 2010

5.0 Conclusie en aanbeveling

Uit het voorafgaande is duidelijk geworden dat nederzettingen uit de Romeinse Tijd in de directe omgeving voorkomen en dat sprake is geweest van verkaveld en bewoond land in de Vroege Middeleeuwen. In hoeverre de bebouwing van Twistvliet zich heeft uitgestrekt vanaf de grote Sloot naar het oosten, valt op dit moment niet goed in te schatten. Het is altijd mogelijk dat voormalige sloten veel archeologisch materiaal bevatten dat afkomstig is van de bewoners van Twistvliet. In hoeverre de Middeleeuwse overstroming van het Zijper bekken invloed heeft gehad op het aanwezige landschap, valt evenmin in te schatten.

Op grond van de tamelijk gecompliceerde opbouw van de bodem is het niet waarschijnlijk dat een booronderzoek ter plaatse veel informatie over gebruik van de bodem in het verleden zal opleveren. Ervaringen in het recente verleden te Schagerbrug hebben dit, in een volledig vergelijkbare situatie geleerd.¹¹ Op basis van de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek wordt geadviseerd om een proefsleuf van twee meter breed aan te leggen over de volle lengte van de te bouwen stal. Hierbij dient aandacht geschonken te worden aan de opbouw van de grondlagen, de aanwezigheid van overblijfselen uit de Nieuwe Tijd, eventueel gebruik en/of bewoning van de top van het veen en op mogelijke bewoning op de top van de Westfriese afzettingen. Deze werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden door een erkend en gecertificeerd bedrijf met opgravingsbevoegdheid.

¹¹ Diederik 2012

6.0 Gebruikte literatuur

Beek, H.S.M. van der en M.M.Sier, 1995. *Alkmaar – Oudesluis: gasleiding*. In: Archeologische Kroniek van Holland over 1994. Holland, 27ste jaargang nr 6.

Cock, J.K. de, 1965: *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag*, Arnhem.

Diederik, F. 1989. *Archeo-logica, de archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief*. Schoorl.

Diederik, F. 1991. *De archeologie van de Zijpe*. In: Zijper Historie Bladen, 9e jaargang, nr. 1, pag. 10 - 17.

Diederik, F. 2010. *Jaarverslag AW Kop van noord Holland over 2009* in: Poldergeest, uitgave van de Afdeling 9 van de AWN.

Diederik, F. 2012. *Waterberging in de Zijpe*. In: Poldergeest, uitgave van de Afdeling 9 van de AWN.

6.1 Digitale archieven

<https://easy.dans.knaw.nl> voor wetenschappelijke archeologische rapporten.

www.watwaswaar.nl Website met hoogwaardige scans van de kadastrale minuutplannen (rond 1820/1830) van Nederland.

www.beeldbanknh.nl Website met zeer divers historisch beeldmateriaal met Noord-Hollandse thema's, zoals kaartmateriaal, ansichten, schetsen, schilderijen en foto's.

www.ahn.nl Website Actueel Hoogtelijnenbestand Nederland.

Archeo cultura

